

Het naburig deepfakerecht voorbij: strikt behoud zeggenschap, met eerlijke vergoedingen voor beperkte exploitatiebehoefte?

Empirische inzichten uit de Nederlandse muzieksector

Etienne Valk*

Toenemende kansen en risico's van deepfaketechnologie hebben geleid tot nabuurrechtelijke oplossingen in onder meer Nederland en Denemarken. De (initiatief)wetsvoorstellen uit beide landen worden in dit artikel vergeleken. De Nederlandse benadering met een naburig 'deepfakerecht' voor eenieder is in het bijzonder onvolkomen, mede gezien het toereikende bestaande wettelijk kader. De analyse in dit artikel toont op basis van resultaten van een recente survey in de Nederlandse muzieksector aan dat de naburige rechtenbenadering voor enkel uitvoerend kunstenaars evenmin past. Vervolgens worden alternatieve oplossingen uitgewerkt voor de juridische uitdagingen (zoals wegteken- risico's) die in de creatieve sector spelen met betrekking tot toestemming en eerlijke vergoedingen voor deepfakegebruik.

1. Inleiding

De deepfake geldt als bedreiging voor de integriteit van onze (digitale) wereld.¹ Ten eerste door aantasting van de persoonlijke integriteit van individuen. Voor de gedeepte persoon ligt velerlei reputatieschade op de loer en voor de informatieontvanger velerlei misleiding. Zo wordt deepfaketechnologie gebruikt om artsen kwakzalvende woorden in de mond te leggen, leidend tot medische desinformatie.² Een toename van politiek getinte deepfakes

leidt eveneens tot desinformatie.³ Wellicht het meest schrijnend is de integriteitsschending bij de vele voorbeelden van seksualiserende deepfakes zonder toestemming van de afgebeelde persoon.⁴ Ook kunnen deepfakes de artistieke integriteit van artiesten schenden. Naast reputatieschade creëert vervangend deepfakemateriaal voor hen bovendien risico's op gederfde inkomsten.⁵ In brede zin kan worden gesteld dat deepfakes de integriteit van informatievoorziening op het internet onder druk zetten, met duidelijke implicaties voor het publieke debat

* Mr. E.G. Valk is promovendus bij het Instituut voor Informatierecht (IViR), Universiteit van Amsterdam. Hij is als onderzoeker betrokken geweest bij het ontwerp van de survey in de Nederlandse muzieksector waar een deel van de analyse in dit artikel op is gebaseerd. Zie Burgoyne, Steinmetz, Senftleben, Valk, Riabinina, Ayoughi & Janssen, 'Fair Remuneration in Times of Generative AI: A Reality Check for the Dutch Music Sector' (aanstaand). <https://www.amsterdammusiclab.nl/projects/midsize-2025/>.

1 Deepfake wordt als verzamelterm gebruikt voor met kunstmatige intelligentie gegenereerd of gemanipuleerd beeld-, audio- of videomateriaal voornamelijk van bestaande personen.

2 'AI deepfakes of real doctors spreading health misinformation on social media', *The Guardian*,

5 december 2025, <https://www.theguardian.com/society/2025/dec/05/ai-deepfakes-of-real-doctors-spreading-health-misinformation-on-social-media>.

3 "They feel true": political deepfakes are growing in influence – even if people know they aren't real', *The Guardian*, 28 maart 2026, <https://www.theguardian.com/technology/2026/mar/28/military-deepfakes-ai-propaganda-money>.

4 Verspreiding van dit type deepfake is al strafbaar bevonden in Rb. Amsterdam 2 november 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:6923, r.o. 3.3.6 & 3.3.7. Zie voorts de 'Grok-zaak': Rb. Amsterdam 26 maart 2026, ECLI:NL:RBAMS:2026:3106.

5 'Sony removes 135,000 'deepfakes' of its artists' music', *BBC*, 18 maart 2026, <https://www.bbc.com/news/articles/cy57593gxe00>.

en een gezonde democratie.⁶ De technologie kent overigens ook een handjevol (potentieel) nuttige toepassingen, zoals deepfaketherapie bij traumaverwerking.⁷ Ook in de creatieve sector wordt in toenemende mate dankbaar gebruikgemaakt van deepfaketechnologieën voor efficiënte mogelijkheden om bijvoorbeeld acteurs jonger of ouder te doen lijken⁸, stuntelige accenten in een vreemde taal glad te strijken⁹, of simpelweg voor spraakmakende satire. Een vervelende bijwerking van veel van die wondermiddelen is een afname van werkgelegenheid voor professionals die door de automatisering worden vervangen, van grimeur tot stemacteur.¹⁰

Zou een nieuw naburig recht ons allen uit het slop kunnen trekken? Op 30 oktober 2025 werd via een initiatiefwetsvoorstel door VVD-kamerlid Rosemarijn Dral beoogt een naburig recht te introduceren ten aanzien van een deepfake van een persoon, via een aanpassing van de Wet op de naburige rechten ('WNR'). In Denemarken is vorig jaar een soortgelijk voorstel gedaan, met een beoogde wijziging van de Deense auteurswet. De introductie van een nieuw recht leek in beide landen politiek goed in de smaak te vallen als krachtig en concreet te presenteren ingreep.¹¹ Zo ook in

Cyprus, dat met de introductie van een *sui generis* recht tegen imitaties via 'deepfakeproducten' in maart 2026 het eerste EU-land werd dat deepfakeregulering via het auteursrecht ook daadwerkelijk heeft doorgevoerd.¹² Vanuit de wetenschappelijke gemeenschap,¹³ verschillende industrieën en het maatschappelijk middenveld¹⁴ hebben de voorstellen¹⁵ echter veel kritiek gekregen.

De vreemde eend in de auteursrechtbijt is na een ogenschijnlijk vliegende start ook formeel teruggefloten door de Europese Commissie ('EC').¹⁶ De EC tekent in het kader van de zogeheten TRIS-procedure meerdere bezwaren aan tegen het Deense voorstel, waarvan veel in het kader van onverenigbaarheid van het voorstel met geharmoniseerd EU-recht.¹⁷ Die bezwaren zijn inhoudelijk ook direct relevant voor het Nederlandse voorstel. In zo'n mate dat Hugenholtz heeft geconcludeerd dat het lot van het Nederlandse initiatief hiermee bezegeld lijkt.¹⁸ Inmiddels heeft ook de Nederlandse Commissie auteursrecht een negatief advies over het Nederlandse initiatiefwetsvoorstel naar buiten gebracht.¹⁹ Evengoed is het zinvol de voorstellen onder de loep te nemen. Eén (ondergeschikte) reden is dat de voorstellen in Nederland en Denemarken nog niet

6 'Naar democratisch gezonde feeds', *Commissariaat voor de Media*, 18 mei 2026, <https://www.cvdm.nl/nieuws/nieuw-rapport-commissariaat-naar-democratisch-gezonde-feeds/>; F. Romero Moreno, 'Generative AI and deepfakes: a human rights approach to tackling harmful content', *International review of law, computers & technology* (2024), 38(3), p. 297-326; L.E. Perriello, 'Blurred realities: Legal strategies for the deepfake era', *Maastricht Journal of European and Comparative Law* (2026), 1023263X261433380.

7 S. Hoek, S. Metselaar, C. Ploem et al., 'Promising for patients or deeply disturbing? The ethical and legal aspects of deepfake therapy', *Journal of Medical Ethics* 2025;51, p. 481-486.

8 A.O. Okeke, et al., 'Utilization of Deepfake Technology in the Film Industry: Analysing AI-generated performances in the Hollywood film "The Irishman" and its impact on Artistic Integrity', *Scholarly Journal of Social Sciences Research* (2024), 3(6), p. 35-51.

9 'The Brutalist and Emilia Perez's voice-cloning controversies make AI the new awards season battleground', *The Guardian*, 20 januari 2025, <https://www.theguardian.com/film/2025/jan/20/the-brutalist-and-emilia-perezs-voice-cloning-controversies-make-ai-the-new-awards-season-battleground>.

10 S. Thomas, 'AI and actors: Ethical challenges, cultural narratives and industry pathways in synthetic media performance', *Emerging Media* (2024), 2(3), p. 523-546.

11 'Kamer wil burgers auteursrecht geven op gezicht en stem: David versus Goliath?', NOS, 15 juli 2025, <https://nos.nl/artikel/2575181-kamer-wil-burgers-auteursrecht-geven-op-gezicht-en-stem-david-versus-goliath>; 'Denmark to tackle deepfakes by giving people copyright to their own features', *The Guardian*, 27 juni 2025, <https://www.theguardian.com/technology/2025/jun/27/deepfakes-denmark-copyright-law-artificial-intelligence>.

12 T. Synodinou, 'Identity in the Age of Synthetic Doubles: Cyprus adopts new copyright provisions on deepfakes', *Kluwer Copyright Blog* 2026, <https://legalblogs.wolterskluwer.com/copyright-blog/identity-in-the-age-of-synthetic-doubles-cyprus-adopts-new-copyright-provisions-on-deepfakes/>.

13 J. Torenbosch & C. Vrendenburg, 'Het wetsvoorstel Nieuw naburig recht deepfakes van personen: een kritische bespreking van twee onderbelichte aspecten', *IER* 2026/3; P.B. Hugenholtz,

'Een naburig deepfake-recht. Echt?' *NJB* 2026/299, afl. 6, p. 442-450; 'Optreden tegen deepfakes is een goed idee, maar doe dat dan wel via het portretrecht', *NRC*, 29 juli 2025, <https://nrc.nl/nieuws/2025/07/29/optreden-tegen-deepfakes-is-een-goed-idee-maar-doe-dat-dan-wel-via-het-portret-rechta4901612>; G. Pérez & L. Castro, 'Copyright or personality rights?: A critical analysis of Denmark's approach to deepfakes', *IDP: revista de Internet, derecho y política= revista d'Internet, dret i política* 2026, (44), 14. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=10679412>; Synodinou 2026.

14 Op de internetconsultatie zijn overwegend negatieve reacties gegeven door onder meer belangenbehartigers voor open informatieverkeer en de entertainmentindustrie. Zie: Internetconsultatie Wet naburig recht deepfakes van personen <https://www.internetconsultatie.nl/zeggenschapoverdeepfakes/reacties>.

15 In het geval van Nederland gold slechts een initiatiefwetsvoorstel en geen voldongen wetsvoorstel, maar in het vervolg zal hiernaar ten behoeve van de leesbaarheid vooral met "voorstel" verwezen worden.

16 Dit geldt overigens niet voor de deepfakeregulering in Cyprus, die zoals gezegd al is ingevoerd. Van de bezwaren van de EC tegen het Deense voorstel in de TRIS-procedure lijkt Cyprus zich niets te hebben aangetrokken, ook al zijn veel van die bezwaren ook voor de Cypriotische wetsaanpassing relevant.

17 Europese Commissie, Brief van 2 februari 2026, TRIS Notificatie 2025/0654/DK. Op basis van artikel 5(2) van Richtlijn (EU) 2015/1535 moeten lidstaten de EC voorafgaand aan de vaststelling van een nationale ontwerp tekst hierover informeren. In het geval van bepaalde belemmeringen kan de EC een uitvoerig gemotiveerde mening indienen bij de lidstaat, wat in dit geval dus is gebeurd.

18 P.B. Hugenholtz, 'Naschrift bij D. Visser, 'Een naburig deepfake-recht. Slecht?' *NJB* 2026/645', *NJB* 2026/646.

19 Commissie auteursrecht, 'Advies over het voorgenoemd initiatiefwetsvoorstel naburig recht deepfakes van personen van het Kamerlid Dral', 13 mei 2026, <https://open.overheid.nl/overheid/openbaarmakingen/api/vo/attachment/70e6e0d1-b12f-42db-9165-b417adcoec20>.

definitief van de baan zijn. Een andere reden is dat de voorstellen met een vergelijkbare insteek mogelijk op EU-niveau de kop op kunnen steken. De verspreiding van deepfakes van uitvoerend kunstenaars is een van de centraal gestelde problemen in de *Call for Evidence* van de EC voor de herziening van de DSM-Richtlijn.²⁰ De belangrijkste reden hier de naburige rechtenbenadering te analyseren is dat de discussie rondom die benadering een goed vertrekpunt is om te beoordelen wat voor andere regulering juiste handhaving van deepfakes wél mogelijk maakt. Onder meer in de creatieve sector blijven deepfakes tal van (juridische) uitdagingen met betrekking tot toestemming en eerlijke vergoedingen oproepen. Resultaten van een recente survey in de Nederlandse muzieksector bieden een goede basis voor verdere analyse.²¹

Aldus bespreek ik als eerst de Nederlandse en Deense voorstellen, met een nadruk op de implicaties van de verschillen tussen beide voorgestelde rechten in wat ze beschermen (object) en voor wie (subject). De toereikendheid van het bestaande wettelijk kader komt vervolgens kort aan bod, in het bijzonder het portretrecht en de Algemene Verordening Gegevensbescherming ('AVG').²² De tussenconclusie wordt getrokken dat een naburig recht voor de gemiddelde natuurlijke persoon te weinig te bieden heeft voor de regulering van deepfakes. Vervolgens beoordeel ik binnen specifiek de creatieve sector de meerwaarde van een vermogensrechtelijk instrument voor eerlijke betaling en effectieve handhaving op basis van empirische inzichten uit de Nederlandse muzieksector. Daaruit blijkt dat het merendeel van de muzikanten vergaande zeggenschap wil behouden en überhaupt niet 'gedeept' wil worden, ook als dat vergoedingsaanspraken oplevert. Een naburig deepfakerecht met beperkter toepassingsbereik voor enkel uitvoerend kunstenaars lijkt daarmee evenmin opportuun. Tot slot bespreek ik passende oplossingen, met een nadruk op de introductie van een *residual remuneration right*, dat een uitkomst kan bieden voor de artiesten die gecontroleerde en vergoede deepfakes wel zien zitten.

2. Overzicht Nederlands en Deens voorstel

Het Nederlandse initiatiefwetsvoorstel beoogt een nieuw naburig recht met betrekking tot deepfakes van personen toe te kennen aan eenieder, dat wil zeggen aan ieder natuurlijk persoon. De formulering uit Artikel 2 WNR voor de inhoud van de naburige rechten voor uitvoerend kunstenaars wordt in het voorgestelde Artikel 7c lid 1 nauwgezet gevolgd. Aan eenieder wordt, behoudens wettelijke beperkingen, het uitsluitend recht toegekend om toestemming te verlenen voor onder meer het vervaardigen, reproduceren, verkopen, verhuren, uitlenen, en openbaar maken van een deepfake van diens persoon.

2.1 Subject van bescherming

Het toepassingsgebied van de bepaling in het Nederlandse voorstel is tamelijk onbegrijpelijk. Door een naburig recht toe te kennen aan een natuurlijk persoon die geen uitvoerend kunstenaar is, breekt het voorstel met de systematiek van de WNR. Die systematiek vloeit voort uit de ratio van de wet: de beloning en stimulering van inspanningen van uitvoerend kunstenaars. Daarnaast beschermt en beloont de WNR onder andere ook de investeringen die producenten van de opnamen van uitvoeringen hebben gemaakt. Maar soortgelijke inspanningen of investeringen kunnen niet algemeen worden aangenomen voor iedere natuurlijke persoon die geen uitvoerend kunstenaar is en waarvan een deepfake gemaakt kan worden. Natuurlijk zijn er beroepen, naast die van een uitvoerend kunstenaar of artiest, waarbij het uiterlijk van de beoefenaar van economische waarde is.²³ Bescherming van dat commerciële belang wordt echter al met de systematiek van persoonlijkheidsrechten, in Nederland met name het portretrecht, ondervangen.²⁴

De Memorie van Toelichting ('MvT') stelt dat "[n]iet alleen uitvoerende kunstenaars (die een werk van letterkunde, wetenschap of kunst uitvoeren), maar ieder natuurlijk persoon recht en belang [heeft] om tegen deepfakes van zijn persoon te worden beschermd en daar zeggenschap over te hebben." Visser, inhoudelijk bij het initiatiefwetsvoorstel nauw betrokken²⁵, heeft later benadrukt dat het wetsvoor-

20 Richtlijn (EU) 2019/790 van het Europees Parlement en de Raad van 17 april 2019 inzake auteursrechten en naburige rechten in de digitale eengemaakte markt, Pb L 130 van 17 mei 2019, p. 92-125.

21 De survey is uitgezet in het kader van het lopende onafhankelijke onderzoeksproject 'Fair Remuneration in Times of Generative AI: A Reality Check for the Dutch Music Sector' door Burgoyne, Steinmetz, Senftleben, Valk, Riabinina, Ayoughi & Janssen. <https://www.amsterdammusiclab.nl/projects/midsize-2025/>.

22 Wet van 16 mei 2018, houdende regels ter uitvoering van Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG (algemene verordening gegevensbescherming), PbEU 2016, L 119 (Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming).

23 Een model of media-persoonlijkheid, bijvoorbeeld. Sommige rechtsgeleerden in de internationale literatuur gaan uit van een ruime lezing van het begrip uitvoerend kunstenaar ("performer"), en beargumenteren dat een model als uitvoerend kunstenaar moet worden beschouwd wanneer dat onderdeel uitmaakt van een modeshow (een auteursrechtelijk beschermd werk volgens het EHRM in *Ashby Donald and Others v. France*). Zie: Mathilde Pavis, 'Runway Models, Runway Performers? Unravelling the Ashby Jurisprudence under UK Law', *Journal of Intellectual Property Law and Practice* 13 (2018), p. 867-877; Mathilde Pavis, 'In Fashion, One Day You Are In, The Next You Are Out: Comparative Perspectives on the Exclusion of Fashion Models from Performers' Rights' *European Intellectual Property Review* 2019, 41(6), p. 347.

24 Zie daarover verderop onder "Het huidige kader".

25 Zoals ook blijkt uit de grotendeels letterlijke overname van de tekst in Visser's publicatie die een jaar voor het initiatiefwetsvoorstel verscheen: D. Visser, 'Deepfakes onder een naburig recht', *Mediaforum* 2024-5.

stel er primair op gericht is dat iedereen een verbodsrecht krijgt ten aanzien van de vervaardiging en het gebruik van deepfakes van zijn persoon.²⁶ Maar als het slechts zou gaan om zeggenschap over en bescherming tegen gebruik van deepfakes, dan zou dit voorstel niet zodanig op de exploitatie van die deepfakes (al dan niet secundair) gericht zijn. Bijvoorbeeld door de dwingendrechtelijke vergoedingsaanspraken op deepfakes van personen van overeenkomstige toepassing te verklaren.²⁷ Collectieve beheersorganisatie ('cbo') Stichting Norma geeft in haar – verder overigens positieve – reactie op de internetconsultatie te kennen dat een deepfake vergoedingsrecht voor alle natuurlijke personen “vragen van velerlei aard” voor de stichting oproept. Cbo's zouden natuurlijk niet in staat zijn een dergelijke grootschalige uitbreiding van collectief beheer uit te voeren.

In de MvT wordt tegelijkertijd gesteld dat geen verhoging van bestaande licentie-, wettelijke en collectieve vergoedingen hoeft te worden verwacht. Welke precieze betekenis dan toekomt aan het vergoedingsrecht voor eenieder, blijft onduidelijk. Opzienbarend is de reden die gegeven wordt waarom verhoging van bestaande vergoedingen uit zal blijven: “[h]et is aannemelijk dat het gebruik van deepfakes van personen in de plaats komt van het gebruik van echte beelden en geluidsopnames van uitvoerende kunstenaars”. Aldus kan de ratio van het voorstel als volgt worden begrepen: deze technologie is niet tegen te gaan, dus verdient eraan. Dat resulteert met dit voorstel in een financiële stimulans om meer deepfakes te maken, ter vervanging van authentieke uitvoeringen, met slechts een verwachting van gelijkblijvende inkomsten.

2.2 Object van bescherming

Het Nederlandse voorstel beschermt simpelweg deepfakes van personen. Een deepfake wordt daarbij, nauw aansluitend bij de definitie in de AI-Verordening, als volgt gedefinieerd: “een door artificiële intelligentie gegenereerd of gemanipuleerd beeld-, audio- of videomateriaal dat een gelijkenis vertoont met een bestaand of overleden natuurlijk persoon en door een persoon ten onrechte voor authentiek of waarheidsgetrouw kan worden aangezien”. Het Deense voorstel heeft daarentegen het object van bescherming opgesplitst. Dat heeft binnen dat voorstel ook gevolgen voor het subject van bescherming. Het Deense voorstel maakt namelijk een expliciet onderscheid tussen enerzijds nabootsingen van uitvoeringen en anderzijds nabootsingen van uiterlijke kenmerken van een persoon. Voor de bescherming van uitvoeringen regelt een nieuwe bepaling specifiek dat “realistische, digitaal gegenereerde nabootsingen van de uitvoering van een uitvoerend kunstenaar of de artistieke presentatie van

een artiest niet openbaar mogen worden gemaakt aan het publiek zonder toestemming van de uitvoerend kunstenaar of de artiest”.²⁸ Een andere bepaling verbiedt openbaarmaking van realistische, digitaal gegenereerde nabootsingen van de *uiterlijke kenmerken* van een fysieke persoon zonder toestemming van de nagebootste persoon.²⁹ Voor de bepaling ten aanzien van uitvoeringen worden ook de bepalingen omtrent eerlijke vergoeding uit de Deense Auteurswet van toepassing verklaard, voor de bepaling ten aanzien van uiterlijke kenmerken niet. Het Deense voorstel maakt daarmee een duidelijk onderscheid tussen de bepaling die enkel voor uitvoerend kunstenaars geldt, en de bepaling die voor ieder natuurlijk persoon (inclusief uitvoerend kunstenaars) geldt. Het Nederlandse voorstel had daar ook goed aan gedaan. Niettemin lijkt het onwaarschijnlijk dat de Deense bepalingen daadwerkelijk tot wet worden verheven, gezien bezwaren die de EC aantekent in haar reactie op het Deense voorstel. Dat ook meerdere elementen uit het Nederlandse voorstel op een Unierechtelijke harmonisatiebarrière zullen stuiten is door anderen al voldoende toegelicht.³⁰

Verder is het noemenswaardig dat de Deense definiëring verwijst naar *digitaal* gegenereerde nabootsingen. Hierdoor vallen niet zoals in het Nederlandse voorstel enkel door AI gegenereerde nabootsingen binnen de reikwijdte. Met andere technologieën dan die achter generatieve AI, zoals CGI, kunnen immers in sommige gevallen vergelijkbare resultaten bereikt worden, zij het op minder toegankelijke wijze.³¹ De definitie van deepfakes in de AI-Verordening, die zoals gezegd nauw wordt gevolgd in het Nederlandse voorstel, is ook om andere redenen omstreden. Zo zijn er vraagtekens gezet bij het vereiste dat het materiaal “door een persoon ten onrechte voor authentiek of waarheidsgetrouw kan worden aangezien”.³² Hugenholtz vraagt zich af of met dat vereiste nog wel sprake zou zijn van een deepfake wanneer bijvoorbeeld bekende personen worden afgebeeld in onwaarschijnlijke (seksuele) context.³³ Voor het vereiste geldt echter een vrij lage drempel, zoals inmiddels blijkt uit de recente *Guidelines* van de EC met betrekking tot transparantielabels in de AI-Verordening.³⁴ De intentie van de verspreider weegt niet mee. De beoordeling mag bovendien “niet worden gebaseerd op een hypothetische ‘gemiddelde’ persoon waarvan wordt aangenomen dat deze aan de content wordt blootgesteld.” Wel moet worden gekeken naar “de mogelijke (uiteenlopende) samenstelling van het publiek dat mogelijk wordt blootgesteld aan het deepfakemateriaal”. Daarbij weegt de samenstelling van het publiek met name zwaar als de kans bestaat dat de deepfake op een bepaald moment wordt gezien door kinderen, ouderen of andere groepen mensen

26 D. Visser, ‘Een naburig deepfake-recht. Slecht?’, *NJB* 2026/645.

27 Memorie van Toelichting, p. 6.

28 Voorgestelde artikel 65a Deense Auteurswet.

29 Voorgestelde artikel 73a Deense Auteurswet.

30 Torenbosch & Vrendenburg *IER* 2026/3; Commissie auteursrecht (13 mei 2026), p. 7; Hugenholtz *NJB* 2026/646.

31 S. Bender, ‘Generative-AI, the media industries, and the disappearance of human creative labour’. *Media Practice and Educa-*

tion 2025, 26(2), p. 200–217, <https://doi.org/10.1080/25741136.2024.2355597>.

32 Hugenholtz *NJB* 2026/299.

33 Hugenholtz *NJB* 2026/299, p. 447.

34 Op basis van de *Guidelines on the implementation of the transparency obligations for certain AI systems under Article 50 of Regulation (EU) 2024/1689 (the ‘AI Act’)*, Europese Commissie 20 juli 2026, p. 35 e.v.

met minder digitale en AI-vaardigheden of een lager algemeen kennisniveau.³⁵ Het lijkt me overigens de vraag of voor deze groepen slechts een label wel altijd voldoende zal zijn om misleiding tegen te gaan. Dit onderstreept m.i. de breedgedragen opvatting dat er naast transparantielabels meer nodig is op EU-niveau om de online verspreiding van deepfakes effectief en verantwoord te reguleren.³⁶

3. Het huidige kader

Juist extreme vormen van deepfakes, zoals seksualiserende deepfakes, lijken bij te hebben gedragen aan ontvankelijkheid voor de benadering van eigendomsachtige exclusieve rechten ter bescherming tegen deepfakes.³⁷ Vaak genoemde cijfers in dit debat tonen aan dat veruit het grootste gedeelte van deepfakes op het internet seksualiserende deepfakes zonder toestemming van de afgebeelde persoon betreft, waarbij dat in vrijwel alle gevallen vrouwen of minderjarige meisjes zijn.³⁸ De seksuele deepfake is door de Nederlandse (lagere) rechter in 2023 al strafbaar bevonden onder artikel 139h, dat ieders seksuele privacy beschermt, onder meer tegen wederrechtelijke verspreiding van een afbeelding van seksuele aard.³⁹ Voor dit type deepfakes is op EU-niveau tot dusver het meest geregeld, wat geheel begrijpelijk is gezien het schrijnende karakter ervan. Allereerst via de Digitaaldienstenverordening ('DSA') en de EU-Richtlijn ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld.⁴⁰ Het Europees Parlement en de Europese Raad hebben bovendien op 7 mei 2026 een akkoord bereikt over een verbod op "nudifier tools" als onderdeel van de AI Omnibus.⁴¹ Hoewel effectieve handhaving van de regels omtrent dit type deepfakes tot nog toe te wensen overlaat⁴², zal in deze bijdrage niet uitgebreid worden ingegaan op het wettelijk kader voor wellicht de meest kwalijke verschijningsvorm van deepfaketechnologie. Bespreking van bijvoorbeeld de DSA en

de verplichtingen voor onlineplatforms om *systemic risk* tegen te gaan die deepfakes creëren komt verderop slechts in algemene zin aan bod. Wel illustreert het voorbeeld van *Non-Consensual Sexualising Deepfakes* ('NCSDs') de absurditeit van het vermogensrechtelijke aspect van het voorgestelde recht voor eenieder. Dit wordt verder niet geadresseerd in de ontwerp tekst of de MvT. Voor seksualiserende deepfakes waarvoor wel toestemming is gegeven door de afgebeelde persoon, zal met name in de professionele porno-industrie aandacht kunnen zijn. Of er in die weinig transparante industrie behoefte zou zijn aan een licentieerbaar en inkomsten genererend naburig recht voor seksuele deepfakes, is (mij) onbekend. Het zou een perverse prikkel kunnen vormen om een intrede te doen in de vaak uitbuitende sector.

Meer passende bescherming voor eenieder tegen deepfakes in Nederland wordt, zoals in de literatuur inmiddels meermaals aangetoond, geboden door het portretrecht en de AVG. Beide zijn in beginsel gebaseerd op een logica van privacy- dan wel persoonsgegevensbescherming. Enkele lacunes van beide kaders worden benadrukt in de MvT bij het Nederlandse 'deepfakevoorstel'. Het huidige portretrecht zou geen bescherming bieden tegen deepfakes waarin de stem van een bekende persoon wordt nagebootst. Wordt een enge uitleg van het Nederlandse portretrecht aangehouden, dan zal dat inderdaad het geval zijn.⁴³ Maar een rechter zou onder het portretrecht bezien in het licht van Artikel 8 EVRM, de AVG en de geleidelijke verruiming van het portretrecht in de laatste decennia⁴⁴ gemakkelijk bescherming van de stem kunnen scharen. De hoogste rechter in Frankrijk is daartoe al overgegaan in juni 2026.⁴⁵ Wellicht wenselijker gezien de verhouding tussen rechter en wetgever is dat de Nederlandse wetgever hier het voortouw neemt, zoals reeds door onder meer de Commissie auteursrecht en mijzelf bepleit.⁴⁶ Voorts zou een harmonisering van de

35 Draft Guidelines on the implementation of the transparency obligations for certain AI systems under Article 50 of the AI Act, p. 28.

36 B. Custers, 'De AI-Verordening beschermt onvoldoende tegen deepfakes', *NJB* 2025/27, p. 2235 e.v.; Romero Moreno (2024); M. Łabuz, 'Deep fakes and the Artificial Intelligence Act – An important signal or a missed opportunity?', *Policy & Internet* 2024, 16(4), 783-800.

37 Zie in dat kader bijvoorbeeld Coalitieakkoord 2026-2030 van D66, VVD en CDA van 30 januari 2026, p. 59.

38 Een rapport uit 2023 toont aan dat 98% van de online deepfake-video's 'Non-Consensual Sexualising Deepfakes' (NCSDs) zijn, met vrouwen en meisjes in 99% van de gevallen als slachtoffers. Zie: Home Security Heroes (2023). State of Deepfakes: Realities, Threats, and Impact van Home Security Heroes.

39 Rb. Amsterdam, 2 november 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:6923, r.o. 3.3.6 & 3.3.7. <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBAMS:2023:6923>.

40 Meer specifiek de verplichtingen tot beperking van *systemic risk* voor zeer grote onlineplatforms, waaronder de verspreiding van illegale inhoud en de negatieve gevolgen van gendergerelateerd geweld in het kader van artikel 34 Verordening (EU) 2022/2065 van het Europees Parlement en de Raad van 19 oktober 2022 betreffende een eengemaakte markt voor digitale diensten en tot wijziging van Richtlijn 2000/31/EG ('DSA'), en Overweging 19 van RICHTLIJN (EU) 2024/1385 VAN

HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 14 mei 2024 ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld.

41 Europese Commissie, 7 mei 2026: EU agrees to simplify AI rules to boost innovation and ban 'nudification' apps to protect citizens. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/eu-agrees-simplify-ai-rules-boost-innovation-and-ban-nudification-apps-protect-citizens>; Caroli, L., 'What the EU AI Omnibus Deal Changes for the AI Act and What Lies Ahead', *Tech Policy Press*, 8 mei 2026, <https://www.techpolicy.press/what-the-eu-ai-omnibus-deal-changes-for-the-ai-act-and-what-lies-ahead/>.

42 'EU Moves to Regulate AI Nudification, But Key Challenges Remain', *Tech Policy Press*, 31 maart 2026, <https://www.techpolicy.press/eu-moves-to-regulate-ai-nudification-but-key-challenges-remain/>.

43 Zie voor verdere onderbouwing daarvan: E. Valk, 'Rechtsbeschermingsmogelijkheden van het stemgeluid onder Nederlands portretrecht in de context van audio deepfakes', *AA*2023/0627.

44 Zie wederom: Valk *AA*2023/0627.

45 Cour de Cassation 24 juni 2026, FR:CCASS:2026:C100416 (*Des gens beaux*).

46 Zoals ik in *AA*2023/0627 propageer en de Commissie auteursrecht onderschrijft zou een aanpassing van de benaming in Artikel 21 Auteurswet van 'portret' naar 'waarneembaar persoonskenmerk' beter de lading dekken, wanneer ook het stemgeluid eronder komt te vallen; Commissie auteursrecht 2026, p. 7.

regulering van persoonskenmerken op EU-niveau duidelijkheid kunnen scheppen binnen het huidige gefragmenteerde Europese kader.

Ook zonder harmonisatie van de regulering van persoonskenmerken kan geconcludeerd worden dat op Europees niveau het zonder toestemming maken en verspreiden van deepfakes in zeer veel gevallen niet voldoet aan de eisen van onder meer de AVG.⁴⁷ In ieder geval in Nederland biedt dat in combinatie met het portretrecht, de onrechtmatige daad⁴⁸ en het strafrecht een solide wettelijke basis.⁴⁹ Voor de natuurlijke persoon die niet beroepsmatig diens persoonskenmerken exploiteert is er weinig reden ook een naburig recht of ander recht met een IE-karakter te introduceren. Feit blijft dat vervangend deepfakemateriaal binnen de creatieve sector in opmars is. Visser beklemtoont bovendien dat uitvoerende kunstenaars momenteel massaal worden geconfronteerd met “contracten waarin ten aanzien van AI van alles afstand wordt gedaan, zonder enige vergoeding.”⁵⁰ Zouden er voor uitvoerend kunstenaars dan niet toch redenen zijn over te gaan tot een meer bescheiden uitbreiding van het naburig recht, of wellicht tot een andere, meer verfijnde en doeltreffende aanvulling op het huidige recht? Dus naast de portretrechtuitbreiding bijvoorbeeld ook een deels vermogensrechtelijke benadering, die zowel aanspraak op vergoedingen voor acceptabele deepfakes als optreden tegen onwenselijke deepfakes faciliteert?

4. De Nederlandse muzikmaker wil niet aan de deepfake

Voor een passende aanpak van deepfakeregulering in de creatieve sector staat een vraag centraal waaraan in het debat tot dusver beperkt aandacht is besteed en waarover nog weinig duidelijkheid bestaat: waar gaat het artiesten om? Gaat het evenveel om compensatie voor gebruik als om zeggenschap over hun eigen persoonskenmerken? Specifiek voor de Nederlandse muzieksector zijn daarover

eerste empirische resultaten beschikbaar vanuit een survey onder ruim 600 muzikmakers.⁵¹ Deze resultaten zijn des te interessanter nu deepfakes momenteel in toenemende mate worden omarmd door de marktleiders in de muziek-industrie. Die ontwikkeling is duidelijk geworden met de wildgroei aan licenties tussen veelal grote rechthebbenden, generatieve AI-diensten en streamingplatforms die eind 2025 is begonnen.⁵² Universal Music Group (‘UMG’) heeft als grootste van de drie *major labels* laten weten dat de platenmaatschappij geen licenties verleent voor AI-modellen die *voice clones* van artiesten maken zonder toestemming van de desbetreffende artiest.⁵³ Maar hoe die toestemming tot stand komt en hoe vergoedingen eruit zouden zien indien toestemming verleend wordt, blijft nog onduidelijk.⁵⁴ Op 22 juni 2026 heeft de European Music Managers Alliance in dit kader een open brandbrief gedeeld. Hierin wordt bevestigd dat er een groeiende praktijk is waarbij artiesten door grote platenlabels en uitgevers worden gevraagd om toestemming te geven voor AI-gebruik zonder “voldoende informatie, duidelijke voorwaarden of een gegarandeerde vergoeding”.⁵⁵

In de survey is aan muzikmakers onder meer de volgende stelling voorgelegd: “Anderen mogen mijn stem op een goedaardige manier gebruiken in deepfakes, als...”.⁵⁶ Daarbij is “goedaardig gebruik” uitgelegd als “artistiek, creatief, satirisch, fictief of soortgelijk gebruik dat niet lasterlijk of duidelijk schadelijk is”. Van de muzikmakers gaf 5% aan dit toe te staan bij behoud van zeggenschap over (verspreiding van) de output, 9% onder voorwaarde van ontvangst van een eerlijke vergoeding voor gebruik, 24% zolang voldaan wordt aan beide voorgaande voorwaarden, en maar liefst 59% zou dergelijk gebruik überhaupt niet toestaan. Tot slot gaf een kleine 2% van de respondenten aan dit toe te staan zonder enige voorwaarden. Eenzelfde vraag is gesteld met betrekking tot deepfakes van het gezicht en lichaam van muzikmakers. In de huidige muziekindustrie met een sterke nadruk op social media content en ander beeldend

47 Hugenholtz *NJB* 2026/299; Torenbosch & Vrendenbarg *IER* 2026/3; Hugenholtz *NJB* 2026/646.

48 AG Keus HR 2 mei 2003, *AMI* 2003-5 (Breekijzer): “Aan een zo ruime uitleg van het portret-begrip is ook weinig behoefte, ervan uitgaande dat de ‘net-niet-geportretteerde’ zich kan beroepen op art. 6:162 BW en dat de rechtspraak bij afweging van de belangen onder toepassing van de zorgvuldigheids-normen dan toch tot verantwoorde resultaten kan komen.”; Annotatie J.H. Spoor in *NJ* 2022/290 t.a.v. HR Max Verstappen/Picnic: “Intussen kan het belang van de ruime uitleg die de Hoge Raad aan het portretbegrip geeft, worden gerelativeerd, omdat de bewuste belangen ook onder art. 6:162 BW kunnen worden afgewogen.”

49 B. van der Sloot, Y. Wagensveld & B.J. Koops, ‘Deepfakes: de juridische uitdagingen van een synthetische samenleving’, studie verricht in opdracht van het WODC, Tilburg: 2021.

50 D. Visser, ‘Een naburig deepfake-recht. Slecht?’, *NJB* 2026/645.

51 Onder muzikmaker wordt hier verstaan een componist, featured/non-featured performer, (artistiek) producer, tekstschrijver en/of sound engineer. Burgoyne, Steinmetz, Senftleben, Valk, Riabinina, Ayoughi & Janssen, ‘Fair Remuneration in Times of Generative AI: A Reality Check for the Dutch Music

Sector’ (aanstaand). <https://www.amsterdammusiclab.nl/projects/midsize-2025/>

52 Zie voor meer over AI-licentiedeals tussen platenmaatschappijen en generatieve AI-diensten in dit tijdschrift: M. Kingma, ‘AI-deals in de muziekindustrie: oplossing voor de nieuwe value gap?’, *Auteursrecht* 2026-1.

53 ‘Lucian Grainge says artist consent will be sought on AI deals – though only for voice clones and AI-generated adaptations’, *Complete Music Update*, 14 oktober 2025, <https://completemusicupdate.com/lucian-grainge-says-artist-consent-will-be-sought-on-ai-deals-though-only-for-voice-clones-and-ai-generated-adaptations/>.

54 E. Valk, ‘Music streaming debates series part 2: streaming and GenAI discussions in canon’, *Kluwer Copyright Blog* 2026, <https://legalblogs.wolterskluwer.com/copyright-blog/music-streaming-debates-series-part-2-streaming-and-genai-discussions-in-canon/>.

55 Zie: <https://themmaf.net/wp-content/uploads/2026/06/Artists-Must-Not-Be-Pressured-Into-AI-Deals-Without-Meaningful-Consent-FINAL.pdf.pdf>.

56 N=474.

materiaal dat muziek ondersteunt, moet niet vergeten worden dat de uiterlijke kenmerken in veel gevallen een bijna net zo belangrijk onderdeel vormen van het artistieke profiel van (hedendaagse) muzikmakers. Over visuele deepfakes zijn muzikmakers nog uitgesprokener: ruim 70% zou dergelijk goedaardig deepfakegebruik door derden onder geen voorwaarden toestaan.⁵⁷ Slechts 3% vindt enkel een eerlijke vergoeding genoeg, terwijl in totaal 25% zeggenschap over verspreiding van de output wil behouden (5%), al dan niet in combinatie met een eerlijke vergoeding (20%). Dat blijft vergaande controle en niet het type controle dat doorgaans overblijft na het licentiëren van een exclusief (naburig) recht.

4.1 Handhaving volgens de muzikmaker

En hoe zou opsporing van en optreden tegen deepfakes er volgens muzikmakers uit moeten zien? Voor auteursrechtelijk beschermde werken gelden beproefde ‘notice-and-takedown’-procedures, waarmee partijen in de muziekindustrie ruime ervaring hebben. Het kan daarom interessant lijken deze uit te breiden naar de handhaving met betrekking tot deepfakes. De vraag in de survey of de muzikmaker een rol ziet weggelegd voor in de muziekindustrie actieve derde partijen in het voorkomen van deepfakes en het handhaven van diens rechten is als volgt beantwoord.⁵⁸ Van de voorgelegde opties van industriepartijen zijn cbo's hiervoor het meest gekozen (33%), gevolgd door beroepsorganisaties (27%), met platenmaatschappijen/uitgevers (6%) en management (4%) als minst verkozen partijen. Een aanzienlijke groep (30%) zou zo'n rol echter bij voorkeur niet toevertrouwen aan een van deze industriepartijen, maar er zelf verantwoordelijk voor willen blijven cq. het aan ‘de overheid’ overlaten. Belangrijk is hierbij te vermelden dat de vraag zo is gesteld dat de nadruk ligt op de industriepartijen om een beeld te krijgen welk van die partijen de voorkeur krijgt om verantwoordelijkheid te dragen, als het een van die partijen zou moeten zijn. Toch antwoordde een significant gedeelte van de respondenten “Nee, anders” en heeft daarbij publieke actoren zoals de AP, politie, wetgever of simpelweg ‘de overheid’ ingevuld.

Onder de respondenten die een industriepartij kozen, doemt ook een ander duidelijk beeld op. Een overgrote meerderheid ziet voor die partijen met name een rol in het opsporen van deepfakes. Begrijpelijkerwijs is dat een veel-eisende taak die individuele capaciteiten al snel kan ontstijgen. Minder eenduidig zijn de antwoorden op de vraag hoe vervolgens op te treden tegen de opgespoorde deepfakes. Daarover is de vervolgvraag gesteld “Wie moet het laatste woord hebben over de vraag of een deepfake (van je

stem, gezicht, lichaam enz.) moet worden toegestaan, en op welke manier?”. De antwoorden hierop verschillen natuurlijk enigszins per industriepartij waarop de vraag toegepast is op basis van de daarvoor gestelde vraag wie voor de muzikmaker idealiter de verantwoordelijke partij is. De voorkeuren komen evenwel in grote lijnen overeen in relatie tot iedere industriepartij. De meeste muzikmakers geven aan dat zichzelf het laatste woord willen hebben (tussen de 36 en 54%). De op een na grootste groep geeft aan dat de industriepartij mag besluiten over toestemming, maar altijd in overleg met de muzikmaker voor elk individueel geval (tussen de 30 en 46%). Een kleiner gedeelte van de muzikmakers geeft aan dat de industriepartij hierover mag gaan mits daarmee de vooraf gegeven algemene instructies van de muzikmaker worden meegewogen (gemiddeld zo'n 15%). Van een nog kleiner gedeelte mag de industriepartij over gebruik van hun deepfake geheel naar eigen goeddunken beslissen (zo'n 5%).

De privacyrechtelijke en AVG-aanspraken sluiten het best aan bij de voorkeur van de meerderheid van muzikmakers om altijd het finale woord te hebben en behouden over verspreiding van hun deepfakes. Een licentieerbaar naburig recht, en in mindere mate ook een licentieerbaar portretrecht bemoeilijken dat. Vrendenbarg en Torenbosch plaatsen de kanttekening bij bescherming onder de AVG dat de AP een terughoudende positie zou innemen in geval van deepfakes van bekende personen.⁵⁹ Op de website van de AP staat vermeld dat in dergelijke gevallen een afweging moet worden gemaakt “tussen het belang van de bekende persoon en het belang van de maker van de deepfake (waaronder vrijheid van meningsuiting, zoals satire)”.⁶⁰ Tegelijkertijd heeft de AP zich met 60 andere toezichthouders wereldwijd aangesloten bij een gezamenlijke verklaring van februari 2026, tot stand gekomen via de *Global Privacy Assembly's International Enforcement Cooperation Working Group*.⁶¹ In die verklaring wordt juist het belang van proactieve handhaving van privacyrechten in deepfakecontext benadrukt. Daarbij kan het arrest *Russmedia* van het HvJ EU van december 2025 potentieel bijdragen aan effectiever optreden door toezichthouders.⁶² Een ruime interpretatie van dat arrest zou betekenen dat onlineplatforms niet langer zonder meer een beroep kunnen doen op de EU-wetgeving inzake de aansprakelijkheid van online tussenpersonen om zich te vrijwaren van aansprakelijkheid voor gebruikerscontent in gevallen waarin sprake is van schendingen van gegevensbescherming. Nog recenter tornt het *WebGroup/Coyote*-arrest van het HvJ EU d.d. 16 juni 2026 (volgens sommige interpretaties) aan de fundamentele van het EU-kader inzake de aansprakelijkheid van tussenpersonen.⁶³

⁵⁷ N=474.

⁵⁸ N=472.

⁵⁹ Vrendenbarg & Torenbosch *IER* 2026/3.

⁶⁰ Zie webpagina AP over Deepfakes: <https://www.autoriteitpersoonsgegevens.nl/themas/internet-slimme-apparaten/beeldmateriaal/deepfakes#deepfakes-van-bekende-personen>.

⁶¹ Zie ‘Joint Statement on AI-Generated Imagery and the Protection of Privacy’, 23 februari 2026, <https://www.edpb.europa.eu/system/files/2026-02/2026.02.23-joint-statement-ai-generated-imagery-61-signatories-distributed-21.02.2026.pdf>.

⁶² HvJ EU, 2 december 2025, C-492/23 (*Russmedia*).

⁶³ E. Rosati, ‘Grand Chamber rules that platform's algorithmic control may remove safe harbour availability’, *IPKat*, <https://ipkitten.blogspot.com/2026/06/grand-chamber-rules-that-platforms.html>.

Zeker in het licht van *Russmedia* kan het arrest zo worden uitgelegd dat het *safe harbour* regime (in onder meer artikel 6 DSA) niet van toepassing is op onlineplatforms die algoritmische controle uitoefenen over gebruikerscontent.

Partijen in de entertainmentindustrie kunnen binnen de creatieve sector wel een belangrijke aanvullende rol spelen in de handhaving. Zij hebben met de bij hen aangesloten artiesten een gedeeld belang om vervangend deepfake-materiaal terug te dringen. Die rol wordt daarom al begrepen; een naburig recht is daarvoor niet nodig. Met name grote platenmaatschappijen hebben bij toonaangevende streamingdiensten een vinger in de pap en kunnen daarmee op grote schaal ongewenste deepfakes laten verwijderen.⁶⁴ Toch zijn het ook juist die grote partijen die zich in de VS hard maken voor een 'deepfakerecht' met een IE-grondslag.⁶⁵ Het in de VS ingediende voorstel voor een NO FAKES Act introduceert eigendomsrechten op persoonlijke kenmerken en krijgt bijval van een legio aan (entertainment) industriepartijen, waaronder Spotify, UMG, Sony, Warner, Google, en OpenAI.⁶⁶ Met oog op de toenemende samenwerking tussen grote rechthebbenden, generatieve AI-diensten en streamingdiensten is deze gezamenlijke steun voor het nieuwe recht goed te begrijpen. Een nieuw middel voor het exploiteren van deepfakes, zoals Ginsburg al geconstateerd heeft.⁶⁷ Die ontwikkeling staat haaks op de wens van een belangrijke meerderheid van muzikanten, in ieder geval in de Nederlandse muzieksector zoals blijkt uit de hierboven besproken surveyresultaten.

5. De weg vooruit

Wat verder te doen met de realiteit dat muzikanten (en naar aan te nemen artiesten in vele andere creatieve sectoren) die geen interesse hebben in deepfake-exploitatie, worden geconfronteerd met partijen die inzetten op deepfakegebruik? Met daarnaast, zoals blijkt uit de hierboven besproken survey, een groep muzikanten die voor deepfakes openstaat, mits vergoed en met behoud van zeggenschap. Dit lijkt mij een situatie die noopt tot collectieve afspraken. In de Amerikaanse en Duitse filmsector zijn collectieve afspraken tot stand gekomen tussen de in die lan-

den actieve acteursvakbonden en producentebonden (in Hollywood met behulp van hevige stakingen door acteurs).⁶⁸ Die afspraken stellen duidelijke vereisten aan toestemming en vergoedingen bij AI-gebruik door producenten. Een kernprobleem in de Nederlandse creatieve sector is echter de beperkte invloed van vakbonden. De huidige situatie waarin marktleiders eenzijdig de kaders bepalen ten faveure van deepfakes en generatieve AI in het algemeen, lijkt bij uitstek een moment voor meer vereniging van artiesten (bijvoorbeeld in vakbonden). Zolang dat uitblijft en er op collectief niveau weinig kan worden bereikt, zal het op individueel niveau moeten worden uitonderhandeld. Bij de evaluatie van het auteurscontractenrecht is gebleken dat de marktmacht van de individuele rechthebbende evenwel nog steeds (te) gering is.⁶⁹

Biedt de wet soelaas? Contractueel afstand doen van persoonsgegevensbescherming is niet rechtsgeldig. Evenmin rechtsgeldig is toestemming voor deepfakegebruik die niet vrijelijk gegeven, ondubbelzinnig, geïnformeerd en specifiek is. Daarnaast is bijvoorbeeld een bepaling die een artiest contractueel afstand laat doen van dienst portretrechten zonder vergoeding voor deepfakegebruik waarschijnlijk een onredelijk bezwarend beding. Maar voor artiesten blijft het onwenselijk als een dergelijke bepaling evengoed in een overeenkomst staat. Een oplossing zou zijn dergelijke bepalingen, althans die laatstgenoemde bepaling, op te nemen in een daarvoor nog te introduceren zwarte lijst in de Wet auteurscontractenrecht ('WACR') of de herziene DSM-Richtlijn. Artikel 25f WACR regelt al onredelijk bezwarende bedingen, maar maakt niet expliciet welke bedingen daar in ieder geval onder vallen. Zoals wijdverbreid in het (EU) consumentenrecht⁷⁰ kan een zwarte lijst een afschrikkende werking uitoefenen op partijen met een veel sterkere machtspositie bij het onderhandelen en opstellen van overeenkomsten. Die partijen zijn doorgaans ook (beter) bekend met de wet. Dergelijke regulering van oneerlijke bedingen wordt toenemend omarmd voor toepassing tussen exploitanten en artiesten, en kan ook in het bijzonder in deze deepfakecontext richtinggevend zijn.⁷¹ Schakelbepalingen in de WNR, zoals artikel 2b, maken dat de WACR ook van toepassing is op exploitatie-

64 'Sony removes 135,000 'deepfakes' of its artists' music', BBC, 18 maart 2026, <https://www.bbc.com/news/articles/cy57593gxe00>.

65 'Spotify backs US bill to outlaw AI deepfakes, joining UMG, Sony, Warner, Google, and OpenAI in growing coalition', *Music Business Worldwide*, 21 mei 2026, <https://www.musicbusiness-worldwide.com/spotify-backs-us-bill-to-outlaw-ai-deepfakes-joining-umg-sony-warner-google-and-openai-in-growing-coalition/>.

66 Zie S.1367 – NO FAKES Act of 2025 <https://www.congress.gov/bill/119th-congress/senate-bill/1367>.

67 J.C. Ginsburg & G.W. Austin, 'Deepfakes in Domestic and International Perspective', *Columbia Journal of Law & the Arts* 2025, vol. 48, ssrn.com/abstract=5127178.

68 C. Stuetzle & S. Bischoff, 'From Hollywood to Germany: A Transatlantic Comparison of Collective Agreements on AI in

Film and TV Production – Part 2' *Kluwer Copyright Blog*, 22 mei 2025, <https://legalblogs.wolterskluwer.com/copyright-blog/from-hollywood-to-germany-a-transatlantic-comparison-of-collective-agreements-on-ai-in-film-and-tv-production-part-2/>.

69 S.J. van Gompel et al., 'Evaluatie Wet Auteurscontractenrecht', WODC 2020, <https://repository.wodc.nl/entities/publication/a6b12094-f2df-4a83-b45f-12b4ea29fe6c>

70 Richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten.

71 Zie voor een uitgebreidere bespreking van de regulering van oneerlijke bedingen in het auteursrecht: M. Senftleben, K. Szkalej & E. Valk, 'Towards a Digital Knowledge Act: Mapping Policy Options for Legal Risk Mitigation', <https://www.ivir.nl/publicaties/download/COMMUNIA-Report-Legal-Risk-Mitigation.pdf>, p. 46 e.v.

overeenkomsten over deepfakes van uitvoerend kunstenaars.

Voor het verder veiligstellen van een billijke vergoeding voor artiesten bij gewenst deepfakegebruik kan de introductie van een *residual remuneration right* ('RRR') uitkomst bieden. RRRs zijn uitsluitend verbonden aan een natuurlijke persoon. Er kan geen afstand van worden gedaan en ze zijn niet overdraagbaar. Het idee van dit vergoedingsmechanisme is dat het van toepassing is naast eventuele andere vergoedingen die auteurs en uitvoerende kunstenaars zijn overeengekomen bij de overdracht of licentiëring van hun exclusieve rechten aan producenten in exploitatiecontracten.⁷² In de deepfakecontext zou dat er als volgt uitzien. De vergoedingsaanspraak komt toe aan de uitvoerend kunstenaar of maker van wie een deepfake door een contractspartij wordt vervaardigd en verspreid op basis van werken of uitvoeringen die vallen onder het exploitatiecontract. Dus wanneer een stemacteur voor een reclame een fragment insprekt en de producent later een nieuwe (vervolg)reclame maakt met een *voice clone* van de stemacteur, wordt die ook daarvoor vergoed. Als voor zo'n nieuwe versie hoe dan ook betaald moet worden, kan dat de producent er overigens toe aanzetten de stemacteur simpelweg opnieuw diens werk laten doen.

Dit nieuwe vergoedingsrecht kan, afhankelijk van implementatieniveau, worden vastgelegd in de WACR of in de DSM-Richtlijn.⁷³ Een RRR is onder meer al te vinden in de Verhuurrichtlijn.⁷⁴ Meerdere EU-lidstaten hebben ook zelfstandig RRRs ingevoerd voor verschillende vormen van gebruik van beschermde werken of uitvoeringen. Het HvJ EU zal in de *Streamz*-zaak nog moeten bevestigen of dergelijke nationaal ingevoerde RRRs verenigbaar zijn met het EU-recht.⁷⁵ In de rechtsliteratuur wordt die verenigbaarheid in belangrijke mate aangenomen.⁷⁶

RRRs worden geacht onder verplicht collectief rechtenbeheer te vallen. Hierdoor hoeven makers en uitvoerende kunstenaars niet langer individueel een billijke vergoeding af te dwingen bij producenten. De voordelen van de RRR-benadering bij deepfakes zijn aldus dat wel een vergoeding aan (enkel) de gedeepte natuurlijke persoon wordt gegarandeerd, zonder dat er een extra risico voor verlies

van controle over persoonskenmerken of een extra impuls voor meer exploitatie van deepfakes wordt geïntroduceerd. Belangrijk is te benadrukken dat volgens deze constellatie de deepfake op zichzelf dus geen werk of uitvoering is, maar wel onderdeel moet zijn van een werk of uitvoering om voor de RRR-aanspraak in aanmerking te komen. Dat een werk of uitvoering een deepfake bevat (en van wie) moet dan in de metadata worden opgenomen ten behoeve van collectief beheer.

6. Conclusie

De natuurlijke persoon die niet beroepsmatig diens persoonskenmerken exploiteert is er niet mee geholpen als een naburig recht wordt geïntroduceerd om ongewenste deepfakes tegen te gaan, zoals voorgesteld in een Nederlands initiatiefwetsvoorstel. Het huidige wettelijk kader biedt passende bescherming. Het zonder toestemming maken en verspreiden van deepfakes voldoet in zeer veel gevallen niet aan de eisen van onder meer de AVG, al dan niet in combinatie met het portretrecht, de onrechtmatige daad en het strafrecht. Bovendien versterken recente ontwikkelingen in de Europese wetgeving (verbod op 'nudifier tools' in de AI Omnibus) en rechtspraak (Russmedia en WebGroup/Coyote van het HvJ EU) potentieel de handhavingsmogelijkheden voor het tegengaan van ongewenste deepfakes. De Nederlandse (hogere) rechtspraak, maar bij voorkeur de wetgever, zou er wel goed aan doen onder het portretrecht ook expliciet de stem te scharen.

Ook voor uitvoerende kunstenaars en makers zijn er inmiddels sterke (empirische) signalen dat een naburige rechtelijke benadering niet past binnen de regulering van deepfakes. Slechts een minderheid van muzikmakers staat open voor 'goedaardig' deepfakegebruik, veelal onder voorwaarde dat zij vergaande zeggenschap behouden en vergoed worden. Een naburig deepfakerecht voor enkel uitvoerend kunstenaars, dat zeggenschap inperkt en de exploitatiepraktijk rondom deepfakes stimuleert, is daarmee evenmin passend. Idealiter worden via collectieve onderhandelingen tussen (de Kunstenbond of verenigingen van) uitvoerenden en makers en (verenigingen van) exploitanten strengere vereisten inzake voorafgaande toestemming en eerlijke vergoedingen voor deepfakegebruik

72 Zie voor een uitgebreidere bespreking van de effectiviteit van RRRs: M. Senftleben & E. Izyumenko, 'Author remuneration in the streaming age – exploitation rights and fair remuneration rules in the EU', *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, Volume 20, Issue 12, 2025, p. 821.

73 'The validity of the residual right of remuneration under Articles 17 and 18 CDSMD: Opinion of the European Copyright Society in *Streamz* (Case C-663/24)', *Kluwer Copyright Blog*, 13 juni 2026, <https://legalblogs.wolterskluwer.com/copyright-blog/the-validity-of-the-residual-right-of-remuneration-under-articles-17-and-18-cdsmd-opinion-of-the-european-copyright-society-in-streamz-case-c-66324/>.

74 Artikel 5 van RICHTLIJN 2006/115/EG VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 12 december 2006 betreffende

het verhuurrecht, het uitleenrecht en bepaalde naburige rechten op het gebied van intellectuele eigendom, artikel 12a lid 2 Auteurswet.

75 Zaak C-663/24, *Streamz and others*, 26 september 2024, https://ecer.minbuza.nl/documents/20142/o/C-663-24+Verwijzingsbeschikking_Redacted.pdf/c3cdd5a8-a34d-f484-8cfe-ee1ece1ad19b?t=1737365487459.

76 'The validity of the residual right of remuneration under Articles 17 and 18 CDSMD: Opinion of the European Copyright Society in *Streamz* (Case C-663/24)*', ECS, 22 juni 2026, <https://europeancopyrightsociety.org/wp-content/uploads/2026/06/ecs-opinion-streamz.pdf>.

overeengekomen. Daarnaast kan de introductie van een *residual remuneration right* een billijke vergoeding voor artiesten bij gewild deepfakegebruik op doeltreffender wijze garanderen. Zo'n onvervreembare, collectief beheerde vergoedingsaanspraak geldt, ongeacht of er andere vergoedingen voor artiesten zijn overeengekomen bij de over-

dracht of licentiëring van hun exclusieve rechten aan producenten in exploitatiecontracten. Het recht creëert geen extra risico voor verlies van controle over persoonskenmerken, noch een sterke impuls voor meer exploitatie van deepfakes.